

ПРОЛЕТАРІ ВСІХ КРАЇН, ЄДНАЙТЕСЯ!

ОДЕСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

Дошка
ПОШАНИ

ЗА НАУКОВІ КАДРИ

Орган парткому, ректорату,
комітету ЛКСМУ та профкому
Одеського ордена Трудового
Червоного Прапора
державного університету
ім. І. І. Мечникова

РІК ВИДАННЯ
XXXVII

№ 25 (1045)

1 ЖОВТНЯ

1971 р.

Ціна 2 коп.

СПОЛУЧЕННЯ МУДРОСТІ І МОЛОДОСТІ

— Багато корисного, неповторного зроблено в Одеській обсерваторії за сто років, які вона існує, — сказав, відкриваючи засідання Астрономічної Ради Академії Наук СРСР, присвяченої ювілею наукового закладу, проректор по науковій роботі університету професор В. В. Фашенко. — Найприємніша риса нашої обсерваторії — це сполучення мудрості і молодості.

Він зупинився на завданнях, які стоять перед співробітниками обсерваторії в світлі рішень XXIV з'їзду КПРС, висловив впевненість, що колектив виконає їх з честю.

Завідуючий відділом Одесь-

кого обкому КП України Р. В. Іванов висловив подяку Академії Наук СРСР, яка високо оцінила внесок одеських вчених у астрономічну науку, вирішивши провести чергове засідання Астроради в нашому місті. Він вручив Почесну Грамоту обкому КПУ і обласному колективу обсерваторії, яка нагороджена за успіхи в розвитку науки і в зв'язку з ювілеєм.

Про сторічний шлях наукового закладу розповів у своїй доповіді директор Одеської астрономічної обсерваторії, член-кореспондент АН УРСР, професор В. П. Цесевич. Віч оголосив також деякі телегра-

ми, що надійшли на адресу ювілярів.

Голова Астрономічної Ради Е. Р. Мустель оголосив привітання Астроради АН СРСР Одеській обсерваторії і вручив Почесну Грамоту Астроради.

Проректор по учбовій роботі університету Д. І. Поліщук вручив Грамоту Міністерства Вищої та середньої спеціальної освіти УРСР.

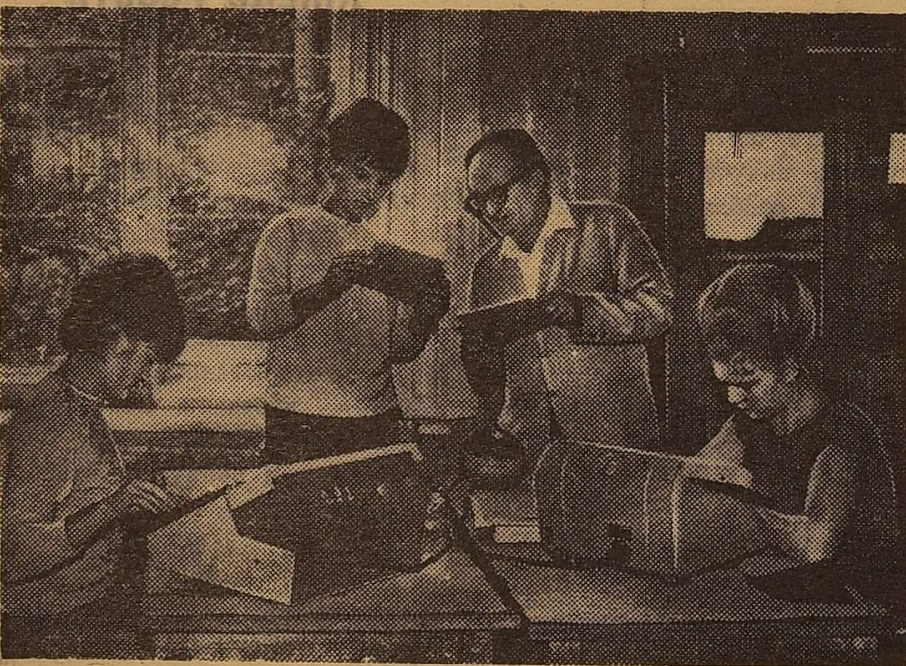
Секретар парткому ОДУ Л. Х. Калуст'ян вручив колективу обсерваторії Грамоту ректорату, парткому, профкому. З привітанням від колективу Пулковської обсерваторії виступив академік О. О. Михайлов.

Одеських вчених щиро вітали керівники і представники багатьох астрономічних центрів країни, в тому числі Головної астрономічної обсерваторії АН УРСР, Інституту теоретичної астрономії, Спеціальної лабораторії АН СРСР, Ленінградської обсерваторії, Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР, Харківського та інших університетів, багатьох наукових та учбових закладів країни та республіки.

Астрорада АН СРСР продовжує свою роботу.

На фото — директор Одеської обсерваторії, член-кореспондент АН УРСР професор Володимир Платонович ЦЕСЕВИЧ зі своїми співробітниками.

Фото В. ШИШИНА.

Рішенням парткому, ректорату, профкому та комітету комсомолу заносяться на Дошку Пошани газети «За наукові кадри»:

Анатолій Лопатюк — студент 3-го курсу хімічного факультету, який перевиконував норми весь час роботи у колгоспі імені ХХ з'їзду КПРС Комінтернівського району.

Анна Діденко — студентка 2-го курсу біологічного факультету. Працювала у колгоспі «Родина» Іванівського району. Щодня перевиконувала норми.

Семен Гіневський — студент 3-го курсу геолого-географічного факультету. Відмінно працював на посівах у колгоспі імені Войкова Комінтернівського району.

Тамара Лопатіна та Валентина Федорук — студентки 3-го курсу геолого-географічного факультету, які відмінно виконували обов'язки куховарок на базі харчування у селі Старі Шомполи Комінтернівського району.

Богдан Ліліцький — студент 2-го курсу хімічного факультету. Працював у колгоспі «Україна» Комінтернівського району.

Це наш обов'язок

Близько місяця ми, студенти геолого-географічного факультету працювали в с. Старі Шомполи на сільгоспроботах. Одне важливе і нелегке завдання стояло перед нами — якомога краще і швидше допомогти колгоспникам зібрати з полів багатий урожай.

«Працювати якомога краще» — було нашим девізом. На зібранні бахчі, винограду і лущенні кукурудзи, на сівбі озимини ми завжди пам'ятали про це. Дуже вміло, з великою вправністю допомагали сіяти озимину Сергій Катеринко, Гена Іванов. Щоденно Валя Козлан, Таня Лисенко, Рая Ле-

бедева збирали виноград по 220—230 кг.

Сумлінно працювали наші дівчата на кухні. Це — Тамара Лопатіна і Валя Федорук.

Курс встановив контакт з місцевою молоддю.

Зараз ми повернулись до наших безпосередніх обов'язків — до навчання. І нехай наша праця в колгоспі буде часткою того великого подвигу, який готує вся країна 54-й річниці Великого Жовтня.

Л. ВЕНГРИНА,

студентка третього курсу геолого-географічного факультету.

Ще й заробили

Є в радгоспі Комінтернівської птахофабрики невеличке село Зорі-Труд. 72 двора, клуб з тенісними столами і біліардом, колишній поміщицький будинок, пруд, що давно вже висох, інкубатори. І ось в цей тихий куточок приїхали ми, студенти 3-го курсу фізфаку. В перший же день була створена рада загону, яка зайнялась організацією праці і побуту студентів. Командиром загону був призначений Сергій Ротнер, комісаром Віктор Комарчев. Весь загін розбили на 3 ланки. Вперше в нашій колгоспній практиці (вона немала — три роки) більшість проблем ми вирішували самостійно й самоуправління себе повні-

стю виправдало. Був створений волейбольний майданчик, провадились змагання з футболу, волейбола, настільного теніса.

Перевиконання норми кожного робочого дня (їх було, як відомо, небагато) дозволило заробити на всіх 113 карбованців. Як влучно зазначила юмористична газета загону «Колхозные мысли»: «Ми їмо кур, а кури — нашу зарплату».

Таким чином, кури поїли, кукурудзу підбрали. Третій семестр фінішував.

Рада сільгоспзагону 3-го курсу фізичного факультету.

БУДЬТЕ ГОСПОДАРЯМИ

Іх багато — тих, хто приїхав у наш університет з зарубіжних країн набувати знання, щоб потім віддати їх своєму народові. Ми зведемо їх студентами-іноземцями. Але це не значить, що вони почувують себе у нас в гостях чужими. Ні, вони вчаться разом з усіма, живуть дружною сім'єю з радянськими студентами, беруть активну участь в житті університету.

Цього року прийнято великий контингент студентів з числа іноземців, найбільший за останні роки. Минулої п'ятниці першокурсники-іноземці зустрілися з керівництвом університету. Ректор університету професор О. В. Богатський розповів про історію вузу, революційні, бойові та трудові традиції одного з найстаріших університетів країни, про нелегкий шлях, яким пройшов радянський народ, будуючи щасливе сьогодення.

Ректор закликав студентів-іноземців бути завжди гідними представниками демократичних сил своїх народів, прагнути знання, набуті в університеті, застосувати

на справи гуманні, які мусять служити подальшому розвитку демократії, прогресу.

Професор О. В. Богатський розповів також про дружні стосунки, що встановилися між Одеським університетом та університетами інших країн: Угорщини, ЧССР, НДР, ПНР тощо.

Студенти-іноземці повинні бути на рівні з радянськими студентами господарями університету, брати активну участь у самодіяльності, громадському житті. Всім відкритий шлях у науку, до знань. І всі студенти мають використати цю можливість якнайкраще, щоб стати справжніми спеціалістами.

Всі, хто приїхав вчитися у наш університет з іноземних країн, є представниками свого народу, відзначив у своєму виступі секретар парткому Л. Х. Калуст'ян. Це дуже відповідальна і почесна місія. І тому слід завжди пам'ятати, що ви маєте сумлінно вчитися, брати активну участь у науковій роботі у громадському житті університету.

Зустріч пройшла цікаво. Можна сподіватись, що вона буде дуже корисною.

СТОП-КАДР „ЗНУ“

Вдвозж рядків виноградного грона йдуть студентки. Швидко наповнюється корзина (фото справа). Після важіння хлопці перекидають зібраний виноград у машину. Незабаром він перетвориться у добротне вино.

Фото В. КАМІНСЬКОГО.

ТАК МИ ПРАЦЮВАЛИ

Здається зовсім недавно пролунала команда керівника О. М. Сафронова: «По місцях!» — і низка машин з студентами рушила в напрямку Комінтерново.

Веселі пісні перекривали рев моторів. Дрібні краплини дощу не змогли погасити студентського запалу, посмішок, жартів.

Машини зупинились біля готелю в Комінтерново. Третій курс хіміків розташувався в селі Зоринів, на хуторі Каїри і в Комінтерново. Це дещо зіпсувало настрої студентам, але все ж ні дощ, ні розмиті дороги, ні відстань не змогли стати перешкодою для тісного контакту.

Спочатку ми очищали кукурудзу, потім збирали помідори і виноград. Вантажили овочі, кавуни для Москви, Ленінграда та інших міст.

З ентузіазмом прийняли пропозицію керівника Е. Іванова розгорнути змагання в бригаді. Працювали в основному всі добре. Особливо ж спритними виявились А. Лопатюк, М. Чекал та ін. С. Нехорошков влітку працював в Тюменському будзагоні і він мав право на відпочинок, але поїхав з нами.

Прошло три тижні нашого перебування в колгоспі ім. XX з'їзду КПРС. Працювали в полі, на гармані. Заважали дощі, затишні як восени, але теплі з грозами та блискавками як влітку.

...Ми називали навес споруджений нами, рестораном «Силос» Але, звичайно, в таку погоду він не нагадував затишного приміщення-ресторану. Як тільки вітер розганяв хмари і припинявся дощ, ми йшли в поле. А ввечері лунали пісні, читались вірші, дехто йшов на рибалку. А дівчата наші, хто того бажав, навчались верховій їзді на конях. Допомогали їм місцеві хлопці.

З місцевою молоддю контакт у нас взагалі був тісний. Ми розповідали їм про університет, про навчання, вони ділилися з нами своїми новинами.

І ось — прощання. У нас попереду — напружений навчальний рік, рік зустрічі з новим, цікавим, але й нелегким.

Л. ТЕПМАН
студентка 3-го курсу
хімічного факультету.

СІЛЬГОСПРОБОТИ ЗАВЕРШЕНО. ЗА НАВЧАННЯ, ДРУЗІ!

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ— ПРО ПРИРОДУ Й ЖИВУ ВАГУ

Ні, нелегко дісталися цього року студентам сільгоспроботи. Це безперечно. Але всі розуміли, що «небесній канцелярії» погоду не замовиш, не розгониш капелюхом важкі хмари, не витягнеш за мотузку сонце. Природа є природа. Нерозумна вона, їй не накажеш. А працювати треба. Студенти університету їхали допомогти колгоспникам і ніхто навіть не збирався на колгоспних харчах «нагулювати жирок». Тому й настрої були, коли погода не давала змоги працювати у повну силу, дуже погані. Щоправда, добре харчування й свіже повітря підновили сили студентів, але ж це не їхня «провина». Вони намагалися зробити все, що було в їхніх можливостях.

Тепер, коли сільгоспроботи завершено, можна підбити деякі підсумки. Озираючи дні роботи, слід відзначити, що в основному наші студенти старанно працювали, прагнули використати кожну хвилину «чистого неба» з найбільшою користю для спільної справи. Працювали під дощем, йшли батюкою на лани й гармані підбирати й чистити кукурудзу, збирати виноград, буряки, працювали «світловий день» на посіві озимини виконували ту роботу, яка була потрібна у господарстві. І керівники більшості господарств задоволені працею наших студентів. Надамо слово одному з них.

БРИГАДИР ПРО СТУДЕНТІВ

Бригадира 4-ї бригади колгоспу імені Войкова Степана Івановича Гриба зустріли в полі. Він охоче розповів про справи в бригаді, висловив свою думку про роботу студентів (до речі, на фото внизу можна побачити цю бесіду, зафіксовану на плівку):

— Добре працюють студенти. Можна сказати сміливо — чудово. Всюди, куди не підуть, одразу відчутна допомога: на посівах, на завантаженні кукурудзи, на збиранні врожаю. Особисто я дуже задоволений, бо завдяки їх допомозі виноград вже закінчують збирати. А скільки зроблено на посівах! Зараз робочі руки на вагу золота. А оті хлопці, що допомагали сіяти, то вони ще дорожчі золотом.

Щоправда, є 2—3 не дуже охочих до роботи. Вони всілякими засобами намагаються втекти від труднощів. Але поруч зі всіма останніми вони вимушені трудитись.

Ні, ображатися на студентів не доводилося. О сьомій годині вже в полі, а закінчують з заходом сонця. Весь день працюють у повну силу. Відчувається, що прийшли до нас люди свідомі, такі, що добре розуміють, чому слід працювати багато і з віддачею.

Оним словом, дякую за помічників.

Задоволена своїми вихованцями й більшість викладачів. Ось що говорять керівники.

Д. Д. Герасименко:

— Сумлінно працювали цього року біологи другого курсу. Але особливо відзначилася Ганна Діденко. Вона не тільки завжди переконувала денні норми, а й була найбільш активною у господарській діяльності, на дозвіллі. От приклад: одержувати продукти — справа не дуже приємна. Тут слід бути й уважним, й досить сильним, щоб перенести їх чимало турбот з документами. І коли постало питання: хто буде цим займатися, всі одноголосно відмовилися. Тоді Ганна сказала: «Доручить мені». Слід відзначити, що це навантаження вона виконувала без «відриву» від виробництва. І всюди встигала. Взагалі, дуже роботяща. Разом з Лідією Кутиркіною щодня виробляла понад норму. Навіть тоді, коли збирала виноград «растрепку» і ніхто не міг виконати норми. До речі, вважаю, що на такому винограді норми слід було переглянути, зважаючи також на погодні умови.

А. І. Полоса:

— Немає особливих претензій. Але особливо хотілося б відзначити Семена Гіневського, який працює на посівах. Колгоспники ним дуже задоволені.

Наші дівчата добре попрацювали на збиранні винограду. Щоб легше було, розділили на пари. Кращими були Ніна Демчак та Таїсія Романовська, Раїса Лебедева, Тетяна Лисенко та дві Любими — Лященко і Толмозан.

О. Н. Софронков:

— Нам, хімікам, трохи не пощастило. Нас розташували по різних селах. Це ускладнило координацію дій. В останньому все

було гаразд. Працювали досить сумлінно. Навіть у непогоду виходили на роботу. Харчували нас добре. Були іноді й недоліки. Але де такого не буває.

КУХОВАРОЧКИ

Літня кухня на околиці села. Великі котли, смачний запах їжі... Студенти добре знають цю базу харчування у селі Старі Шомполі. Тут працюють Тамара Лопатіна та Валентина Федорук. Під керівництвом досвідченої Лідії Григорівни Сидоренко дівчата готують цілими днями. А як готують! Пиріжки, виготовлені дівчатами, — найсмачніші у Комінтернівському районі. Це й справді так. Але не тільки пиріжками й смачною їжею славен труд цих скромних дівчат. Робота на кухні дуже копітка й нелегка. Щодня їм доводилося «перевертати гори» продуктів. А скільки відер води їм довелося переносити!

Свіжа газета.
Фото В. КАМІНСЬКОГО.

І довго ще будуть згадувати студенти пахучий борщ, домашнє печеня і, особливо, пиріжки Тамари і Валі, куховарочок з Старих Шомполів.

ЯКЩО ВІДВЕРТО...

У хлопців геологічного відділення, які працювали у колгоспі ім. Войкова настрої зовсім погані. Спочатку вони були якісь неговорючі. Але потім зав'язалась відверта розмова.

Так, ними не дуже задоволені у колгоспі. І це цілком справедливо. Приїхали геологи, як і всі, з бадьорим настроєм, сповнені бажання старанно попрацювати. Але про життєві умови, про побут їх не подбали. Погано було й з харчуванням. Санітарні умови не витримували ніякої критики. Не вистачало посуду.

Хлопці показували навес, лавки й столи, зроблені власними руками. Але не чути було у голосі задоволення своєю працею. Ім дісталася погана ділянка винограду: До того ж, далеко від села. Збирати його було дуже важко. Норми, зрозуміло, ніхто не виконував. Якщо послухати, все — геть погано! Настрою працювати не було.

Нам пригадалися юристи. Вони за один день обладнали «ідаліню». Не чекали, коли їм все дадуть, самі проявляли ініціативу, не вішали носа. Пристосувалися до умов, використали всі можливості. Колектив виявився спроможним подолати труднощі.

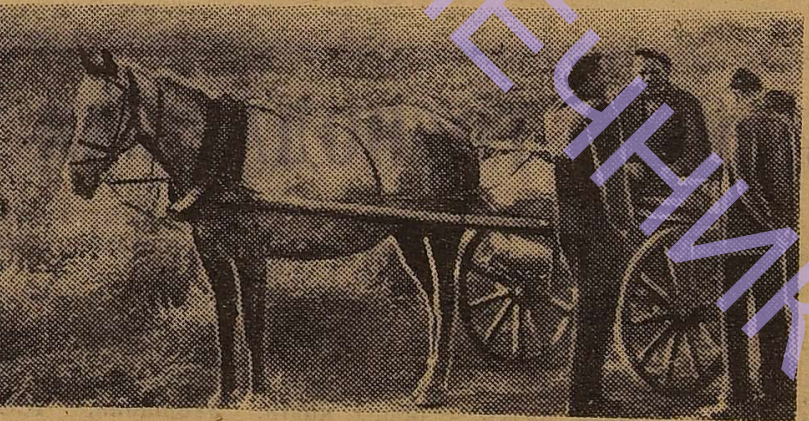
Чому ж у дорослих хлопців-геологів не вистачило сил подолати труднощі, зустріти їх належним чином?

Так, недодужали керівники господарства, не хотіла куховарка сумлінно ставитись до своїх обов'язків. А чому вони, комсомольці, чекали, що їм все піднесуть? Ажде всі питання можна було вирішити самим, а не ставати у позу ображених. Це, якщо говорити відверто.

КІНЕЦЬ РОБОТИ

Отож, робота наших студентів на ланах Комінтернівського та Іванівського районів закінчена. Позаду напружена праця, тепле сонце і холодний вітер, затишні дощі неласкавої осені. Нам слід зробити висновки, докорінно проаналізувати хід робіт, щоб у майбутньому недоліки, які мали місце, не повторювалися. А зараз головне — навчання. Всі скупили по підручниках. І їх чекає багато цікавого в цьому навчальному році. Отож, за навчання!

Наш кор.

СТОП-КАДР „ЗНК“

Цей «рафік» бачили дуже часто студенти, що працювали на ланах. Цілий день за кермом машини проводив шофер Володимир Пінчук. Короткий відпочинок — і знову в путь. А шлях буває нелегкий. Наприклад, отак, як на знімку.

В «рафіку» знаходяться члени штабу керівництва сільгоспроботами.

— Ну, як діла, дівчата? — питає секретар комітету комсомолу Володя Матковський. А бригадира 4-ї бригади колгоспу імені Войкова Степана Івановича Гриба зустріли в полі.

— Добре працюють студенти, — говорить він.

Фоторепортаж В. КАМІНСЬКОГО.

В ПАРТКОМІ ОДУ

На черговому засіданні парткому розглядалось питання про підсумки учбово-виховної роботи з студентами, про керівництво партбюро історичного та хімічного факультетів групою народного контролю.

З першого питання виступив доцент А. А. Еннан.

З другого питання було заслухано доповідь В. В. Сенюшкіна про роботу партійних бюро по керівництву груп народного контролю на історичному та хімічному факультетах.

Відзначено, що у основному партійні бюро правильно керують діяльністю груп народного контролю. Однак є чимало недоліків, які слід усунути.

Велику увагу партком приділяв на засіданні початку занять у системі партійної освіти. З інформацією про готовність до нового учбового року у системі партійної освіти виступив заступник секретаря парткому В. І. Світличний.

З обох питань партком прийняв рішення на поліпшення роботи на цих ділянках.

Члени парткому обмінялися думками щодо початку занять у системі партосвіти.

ДЕНЬ НАУКИ НА ЗАВОДІ

Втілюючи в життя рішення XXIV з'їзду КПРС про зв'язок науки з виробництвом, співробітники кафедри обчислювальної математики і обчислювального центру нашого вузу організували й провели День науки на заводі «Холодмаш» на тему: «Сучасна обчислювальна математика і техніка та їх застосування».

Великий інтерес викликали у слухачів доповіді доцентів С. Кіро, В. Плотнікова і начальника Обчислювального центру В. Лозоватського.

ЯК ВИВЧАТИ МАТЕРІАЛИ?

Нещодавно у великій хімічній аудиторії відбулася лекція «Як працювати над творами класиків марксизму — лєнінізму», яку прочитав доцент кафедри історії КПСС Я. М. Штернштейн.

Лекція, в якій були розкриті складні процеси вивчення партійних документів, вміння слухати лекцію і конспектувати твори, методики підготовки до семінарських занять, пройшла при переповненій аудиторії.

Урочисте вручення студентського квитка на фізичному факультеті. Студентом одержує першокурсник Віктор Окнянський.

Фото студента 1-го курсу фізфаку С. ЄФІМОВА.

У святкові дні для Одеської обсерваторії кореспондент газети «За наукові кадри» зустрівся з членом-кореспондентом Академії наук УРСР, професором В. П. Цесевичем і попросив його відповісти на кілька питань.

— З яким почуттям, Володимире Платоновичу, зустріли працівники обсерваторії ювілей?

— Всім нам дуже приємно, що ювілею обсерваторії присвячується засідання Астрономічної Ради Академії наук СРСР. Це велика подія в житті нашого наукового закладу. Адже в засіданні беруть участь більшість керівників астрономічних наукових центрів нашої країни, в тому числі дійсний член Академії наук СРСР О. О. Михайлов, голова Астрономічної Ради Академії наук СРСР Е. Р. Мустель, дійсні члени республіканських академій: Естонської РСР — А. Я. Киппер, УРСР — Є. П. Федоров, С. Я. Брауде, Литовської РСР П. В. Славенас, члени-кореспонденти Академії наук СРСР В. В. Соболев, М. С. Зверев, член-кореспондент Академії педагогічних наук Б. О. Воронцов-Вельямінов та інші відомі вчені. Приємно також, що колектив обсерваторії поздоровили керівники багатьох центрів країни, в тому числі Бюракана, а також зарубіжні вчені.

— Як створювалася Одеська обсерваторія? Які етапи розвитку можна визначити?

— Одеська обсерваторія виростає з астрономічного кабінету університету. Працювали в обсерваторії такі видатні вчені, як засновник її професор Л. Ф. Беркович, відомий астрофізик О. О. Кононович (до речі, він вихованець Новоросійського університету), дійсний член АН УРСР О. Я. Орлов, член-кореспондент АН СРСР К. Д. Покровський, видатний механік І. А. Тимченко та багато інших, чий імена відомі далеко за межами нашої країни...

Невдовзі після заснування кабінету вже не відповідає вимогам учбового процесу і наукових досліджень. Тому в районі Ланжерона почали будівництво спеціальної обсерваторії. Гадали, що головним завданням її будуть астрофізичні дослідження по спектрометрії і фотометрії небесних світил та спостереження явищ падаючих зірок.

Але паралельно з астрофізичними дослідженнями в обсерваторії почалися і астрометричні спостереження, які стали незабаром традиційними. Тут проведено чимало робіт, які мають велике значення для вітчизняної науки, підготовлено багато спеціалістів. Обсерваторія сьогодні — це сучасний науковий заклад, обладаний за останнім словом техніки: з власними експериментальними майстернями, філіалом в с. Маяки, спостережними станціями в селі Крижанівка і в Ботанічному саду університету. В цьому році почала працювати наукова станція нашої обсерваторії у Ванновському, поблизу Ашхабада.

— Як відомо, Одеська обсерваторія завоювала значний авторитет серед астрономічних центрів світу. Які події можуть бути показником цього?

— Про авторитет Одеської обсерваторії говорить, наприклад, те, що на Асамблеї міжнародного астрономічного союзу, який відбувся в 1958 році в Москві, було прийнято рішення — доручити одеситам організацію міжнародної кооперативної роботи для вивчення змін періодів зірок типу «RR Ліри».

Пізніше Комісія міжнародного астрономічного союзу прийняла рішення про створення центрів зберігання неопублікованих фотоелектричних спостережень змінних зірок в Лондоні — в бібліотеці Королівського астрономічного товариства і в Одеській обсерваторії.

— Розкажіть, будь ласка, про тих, кому обсерваторія дала путівку в життя?

— Нещодавно захистив кандидатську дисертацію мій двадцять сьомий вихованець. Серед тих, хто одержав путівку в життя в Одеській обсерваторії, — заступник директора найкрупнішої астрономічної обсерваторії АН СРСР С. В. Рубльов, завідувач відділом астрономічного щорічника Інституту теоретичної астрономії В. К. Абалякин, майже всі завідувачі кафедри судноводійського факультету ОБІМУ, завідувач відділом астрофізики нашої обсерваторії, Н. С. Комаров, співробітники О. Е. Мандель, В. А. Позигун та інші.

— Від імені читачів газети дозволяю поздоровити Вас і у Вашій особі весь колектив з ювілеєм і побажати подальших успіхів у роботі.

— Дякую.

«Ласкавий читачу!»

... Ми певні, що ця пам'ятка матиме тепер, в наш час, велике значення при вивченні історії не тільки української, а й всієї східнослов'янської і взагалі слов'янської граматичної науки, історії мови, а також для підготовки освічених філологічних кадрів. Вона має значення для пізнання історії культури українського народу. Наукового подвигу автора граматики, Івана Ужєвича, не можна забути. Цей твір українського патріота був складений напередодні вільної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького 1648—1654 рр. і являє собою один із виявів прагнень українського народу до вільного розвитку своєї духовної культури, своєї науки, своєї мови.

Вагу і значення своєї праці добре усвідомлював і сам І. Ужєвич. Про це свідчать його такі кінцеві напутні слова: «В рідній країні, о книго, такою ніколи не знана, мову слов'янську містись ти на своїх сторінках... Тим-то не вельми цінний мене, книго, спорудника твого, а що найбільше поважай матір — підпору твою».

А. МОСКАЛЕНКО,
доцент.

Філіал Одеської обсерваторії у Маяках обладнаний новими приладами, обчислювальною технікою. Це ціле наукове містечко.

На фото: співробітники Ю. Мигач та М. Мискін готують обладнання до спостережень.
Фото О. ЛЕВИТА.

Зустріч з зірками

Ще з дитинства я понад усе полюбив зірки, далекі і безмовні, сумні і таємничі. А вночі Всесвіт ставав переді мною у всій своїй неповторній красі. Я з інтересом дивився в чорну безодню і задавав питання, яке тисячі років задає собі людство: «Що там?». Читав книжки, вчився, захоплювався астрономією і, кінчаючи навчання в школі, твердо вирішив стати астрономом.

І ось я — студент фізичного факультету. В перший же вечір після успішного складання останнього іспиту я пішов в обсерваторію. Старшокурсники тепло прийняли мене, показали обсерваторію, розповіли про те, що і як вони тут спостерігають.

... Я не раз бачив сонячні затемнення і навіть фотографував їх, але затемнення Місяця мені не доводилось бачити. Тепер же переді мною була така картина: на Місяць повільно насувалась безформена тінь — тінь від нашої Землі. І Місяць, який за годину до цього яскраво освітлював Землю, був ледве помітним на небосхилі.

Телескоп навели на Марс, який в ці дні перебував в протистоянні. Відстань до нього «всього» 56 мільйонів кілометрів. Я з хвилюванням припав до окуляра телескопа і побачив червоний диск з білою шапкою. Вдивляючись так, як вдивлявся, мабуть, двісті років тому Склапареллі, але «каналів» не бачу — мале збільшення.

Повільно повертається телескоп і в полі зору з'являється гігант Сонячної системи — Юпітер зі світою з чотирьох супутників.

Поперечні хвилясті тілесні смуги — це хмари, а невеличка продовгувата точка біля краю диска — Червона пляма!

Так, щоб пізнати, що таке астрономія, мало щось чути чи читати про неї, треба ще побачити. Я побачив і ще більше полюбив цю древню науку і впевнений, що вибір зробив правильний. І радісно усвідомлювати, що свято обсерваторії, яка відзначає віковий ювілей, це і мое свято.

О. БУКАЛОВ,
студент 1-го курсу
фізичного факультету.

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІВАНА УЖЄВИЧА

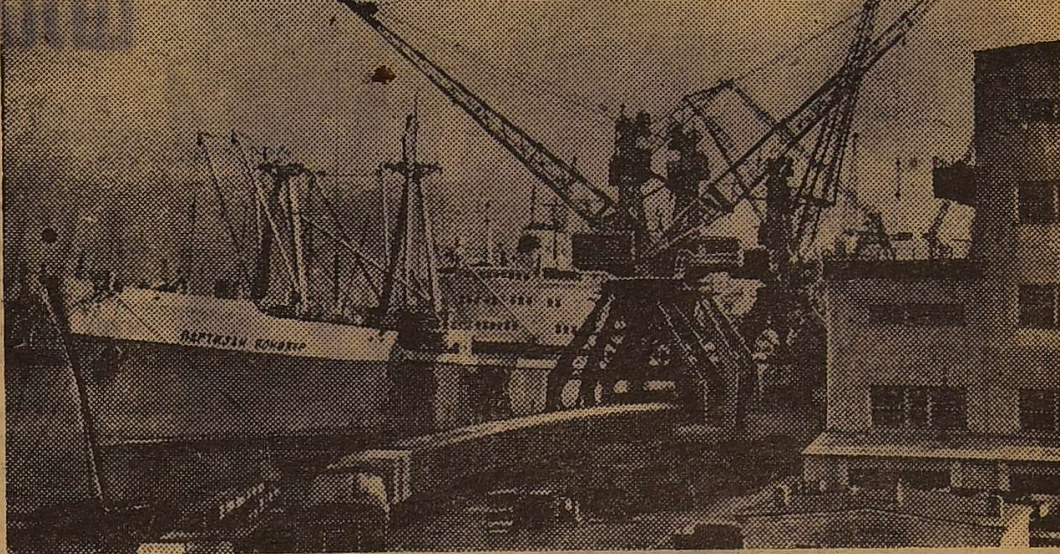
У XIV—XVI сторіччі мова української народності досить інтенсивно закріплювалась не тільки в світському, а й культово-релігійному письменстві. У зв'язку з цим старослов'янська мова, яка до того ж вживалась у культово-релігійному письменстві, помітно дезорганізувалась, увібрахши в себе й деякі елементи живої української мови. Оборонці православ'я та його органу — старослов'янської мови — помітили це. Вони гаряче виступили за збереження в українському письменстві старослов'янської мови. Щоб зміцнити позиції старослов'янської мови, в кінці XVI на початку XVII сторіччя вони видали декілька граматик та словників цієї мови. Зрозуміло, що поява граматик та словників старослов'янської мови децю уповільнила процес закріплення української мови в письменстві. Однак цілком припинити його було неможливо, бо знайшлось і чимало освічених людей, які намагались і

в світському, і культово-релігійному письменстві закріпити українську народну мову. До таких людей у XVII сторіччі належав і Іван Ужєвич, автор першої граматики української мови.

Іван Ужєвич — українець, родом із Галичини. Учився він спочатку в братській школі, потім (1637—1641) — у Краківському університеті, а з 1642 року — в Парижі, у Сорбоні. У Парижі в 1643 році він і написав перший варіант граматики української мови, а в 1645 році — другий. Повна назва цієї граматики була така: «Грамматика словенская, зложена і написана трудом і прилежанієм Іоанна Ужєвича, слов'янина».

У XVII сторіччі у Західній Європі мовою науки була мова латинська. Грамматика І. Ужєвича також була написана латинською мовою, що давало можливість західноєвропейським ученим познайомитись із особливостями української мови. Серед учених мово-

знавців слов'янських народів грамматика І. Ужєвича стала відома тільки з початку XIX сторіччя. До останнього часу рукописи обох варіантів граматики І. Ужєвича збереглись у бібліотеках Франції. І тільки в кінці 1970 р. завдяки заходам Інституту мовознавства АН УРСР обидва варіанти цієї граматики фототипічним способом були опубліковані видавництвом «Наукова думка». Перший варіант граматики І. Ужєвича, написаний у 1643 р., перекладено й надруковано українською мовою. Понад три століття рукопис першої граматики української мови пролежав у книгозбірниках далеко від своєї Батьківщини. І ось тільки тепер він стає важливим надбанням найширших кіл радянської наукової громадськості. Про вагу і значення публікації цієї першої рукописної граматики української мови Інститут мовознавства АН УРСР так написав:

Так виглядав Одеський порт в грізні роки війни. Кораблі могли стояти тільки на внутрішньому рейді (фото зліва).

Сьогодні наш порт — один з найкрупніших в країні, оснащений найновішою технікою (фото справа).

Фото Я. ЛЕВІТА.

У дні святкування сторіччя Одеської обсерваторії багатьом студентам цікаво буде узнати походження та історію слів

АСТРОНОМІЯ, АСТРОНОМ

Наука про будову і розвиток небесних тіл здавна відома на Русі, і її назва астрономія згадується тут уже в пам'ятці XI ст. «Із слів Григорія Назіанзіна». Щоправда, у тому ж XI ст. в Ізборнику Святослава 1073 р. фігурує й слово астрологія, найменування псевдонауки, що шукала зв'язків між небесними тілами та долею людей. Втім, в XI ст. астрономія й астрологія були розмежовані ще не так кардинально, як це маємо в XX ст. Цікаво й повчально прослідкувати розвиток цих слів.

Обидві ці назви давньоруська мова запозичила з грецької, причому при посередництві староболгарської (старослов'янської) мови. У грецькій мові це були похідні від астрон «зірка» та номос «закон» і логос «слово, вчення», також «рахунок». Поєднання двох основ у кожному випадку оформлене суфіксом -іа. Паралельно з запозиченнями астрономія, астрологія у давньоруських текстах міг виступати й переклад цих слів. Так, у «Хроніці Георгія Амартола», теж пам'ятці XI ст., можна прочитати: «Научився звездозаконію і звездословію».

До XVIII ст. запозичення і його переклад уживались більш-

СЛОВО ПРО СЛОВО

менш рівноправно, як, скажімо, тепер уживаються терміни лінгвістика і мовознавство. Більше того, на позначення астрономії з'явилась ціла серія оригінальних слов'янських утворень. Наприклад, відомий старокраїнський словник Памви Беринди повідомляє про цю науку в таких словникових статтях: «Звездозаконіе: Наука звідарская, звідзорство» і «астрономія: звідзорство, або звідзорнаа семаа наука». Інші ді із значенням «астрономія» вжились утворення звездьница та, в російському народному мовленні, звездовщина.

З XVIII ст. грецький термін астрономія практично витіснив усі слов'янські назви цієї науки. Адеже наукова термінологія віддає перевагу інтернаціональним словам. І знаменно, що астрологія, яка на той час уже не мала нічого спільного з наукою, продовжувала зберігати паралельні найменування, часто іронічні. Так, ро-

сійський словник В. Даля наводить на означення астрології слова звездочество, звездосогляданье, звездогадательство.

У грецькій мові термін астрономія мав наголос на другому від кінця голосному (1), і у нас так наголошував це слово ще П. Беринда. Однак пізніше під впливом інших слів на -ія наголос перешов на третій від кінця склад (о), пор. вимову слів економія, автономія тощо.

Слово астроном, назва людини, що вивчає небесні тіла, не утворене від найменування астрономія, а теж запозичене в готовому вигляді з грецької мови. Греки утворили це слово від тих же лексем астрон «зірка» та номос «закон», але вже без суфікса. Слово астроном відоме на Русі ще з XIII ст. До речі, назва астролог, що теж узяття з грецької мови, фіксується у нас значно пізніше. Людину, що займається небесними тілами, в старовину могли називати ще звездозаконник (це — переклад слова астроном), звездослов, звездочетець (це два різних переклади слова астролог), також звездозорець, звездоберець, звездоборець, звездьник. Більшість цих слів дожила до XVIII—XIX ст., ще доповнившись в укра-

НОП У ВУЗІ

Однією з важливих проблем сучасності є наукова організація праці, теоретичні та практичні вирішення питань, пов'язаних з цією проблемою. Втілення наукової організації праці має виняткове значення в справі розвитку вищої школи. НОП — комплексна проблема, вона охоплює всі сторони діяльності вищого навчального закладу: організацію прийому, навчання і виховання, бюджету часу викладачів та студентів, питання заліків, іспитів, випуску тощо.

Останнім часом проблеми НОП все частіше висвітлюються в спеціальній літературі. Їм присвячуються книжки, статті, складаються бібліографічні покажчики. В 1971 році до наукової бібліотеки надійшла книжка І. А. Ібрагімова «Вопросы научной организации работы вуза» (Баку). Книжка складається з 4-х розділів, які висвітлюють питання: аналіз бюджету навчального часу (аудиторного та позааудиторного) студентів, бюджету часу студентів; організації прийому до вузів, планування учбової роботи факультету та ін.

І хоч книжка написана на базі наукових досліджень, проведених Азербайджанським інститутом нафти та хімії, вона буде дуже корисною для працівників усіх вищих навчальних закладів.

У видавництві Московського університету вийшов покажчик «Научная организация учебного процесса в высшей школе». Покажчик охоплює літературу російську та зарубіжну за 1966—1968 рр. Матеріали, розміщені у по-

кажчику, висвітлюють найбільш актуальні питання удосконалення вищої школи в СРСР і за рубежом. Покажчик систематизований, складається з двох частин і окремих розділів. Зазначена бібліографія призначена для викладачів, наукових працівників та інших категорій. Для всіх, кого цікавить науковий пошук в галузі вдосконалення учбового процесу, наукової і виховної роботи у вузі буде цінним видання «Научная организация учебного, научной и воспитательной работы в вузах». Цей бібліографічний покажчик літератури за 1965—1968 рр. складається з 7 основних розділів, які містять літературу з питань організації учбового процесу у вищій школі, застосувань технічних засобів у навчанні, організації наукової роботи у вищій школі, виховання студентів та інші питання.

Інформаційний центр вищої школи видає бібліографічні посібники інформаційного характеру. Так, останнім часом наукова бібліотека одержала покажчик вітчизняної літератури «Научная организация учебного процесса в высшей школе», «Указатель литературы по НОП в учебном процессе, новым методам и средствам обучения», «Научная организация труда в вузе и изучение бюджета времени студентов».

Зазначена вище та інша література з питань наукової організації в роботі вищої школи буде корисною для всіх, хто працює в цій галузі, або цікавиться цими питаннями.

В. ТЕРЛЕЦЬКА.

Обід в полі.

Фото В. КАМІНСЬКОГО.

П. І. Бородулін

24 вересня 1971 року раптово вмер на 57-му році майстер учбово-експериментальних майстерень Одеського держуніверситету Петро Іванович Бородулін.

П. І. Бородулін народився 25 вересня 1914 року в робітничій сім'ї міста Симбірська. Закінчивши в 1932 році технікум, він працює молодшим, а потім участковим зоотехніком. Працював в міському комітеті ВЛКСМ. В 1936 році був призваний до лав Радянської Армії. Від курсанта до капітана третього рангу — такий шлях служби тов. Бородуліна. В 1940 році став членом Комуністичної партії Радянського Союзу.

За сумлінну бездоганну службу був нагороджений орденом Червоної Зірки і медалями.

Після звільнення в запас в 1957 році П. І. Бородулін поступив на роботу завідувачем гаражем ОДУ, а потім переходить на посаду майстра учбово-експериментальних майстерень, де й працював до останнього удара серця.

Петро Іванович був сумлінним ретельним майстром, активним й принциповим членом Комуністичної партії.

Таким ми його знали, таким він залишився в нашому серці.

Група товаришів.

КОЛОНКА ЦІКАВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

ЕКСПОНАТИ З ЦАРСТВА НЕПТУНА

Іхтіологічний музей Тихоокеанського науково-дослідного інституту рибного господарства і океанографії збагатився новим і найбільшим експонатом — повним скелетом Кита, добутого в Антарктиці. Його доставили промисловики з китобазу «Советская Россия». Довжина тварини понад вісім метрів.

Іхтіологічний музей у Владивостоці має десятки тисяч інтересних експонатів. В ньому можна бачити великих акул, в тому числі і акулу-молот, морських черепах, які важать сотні кілограмів, великих кальмарів, морських совиць, антарктичного тюленя-леопарда, морського лева, котика, калана.

Є в музеї велика колекція кораллів, яка налічує багато видів. Серед них особливо виділяються «м'які» корали, схожі на дерева.

Цього року у великому плаванні перебувало судно «Радуга». Біля Соломонових островів вчені обстежили коралові обміли, де їм вдалося вперше спіймати морську зірку «терновий вінець», яка вишищує корали. Вона також поповнила експозицію музею.

М. РИБАКОВ,
(кор. ТАРС).

РЕЦЕПТИ ПЕТРА І

Незвичайну книжку-сувенір «Марціальні води» випустило видавництво «Карелія». Вона присвячена першому курорту Росії.

Сторічній книжці проінуровані шокетом іншурком з печаткою Петра І. На ній витіснені дата Указу про марціальні води — 1719 рік. Сама книжка зміщена в футляр.

Стилізованим шрифтом викладені «оголошення про марціальні води на Олонії», «Указ на докторські правила» і самі «Правила докторські, як при оних водах поступати», складені при безпосередній участі Петра.

Відкривши першу сторічку, читаємо:

«Понеже оные воды исцеляют различная жестокия болезни и великую силу имеют...».

З цими доводами Петра І важко не погодитись.

Починаючи з 1964 року, коли в марціальних водах відкрився санаторій, тут пройшли курс лікування близько 18 тисяч жителів нашої країни.

В. ДАНИЛОВ,
(кор. ТАРС).